

VYBRANÉ ASPEKTY KVALITY ŽIVOTA STUDENTŮ TECHNICKÉ UNIVERZITY

Selected aspects of the quality of life of technical university students

12: 414–424, 2010
ISSN 1212-4117

Zdeněk Valjent¹, Libor Flemr²

¹České vysoké učení technické v Praze, Ústav tělesné výchovy a sportu

²Univerzita Karlova v Praze, Fakulta tělesné výchovy a sportu, Psychosociální laboratoř

Summary

The authors implemented an empirical research with the use of a questionnaire examination. The research was performed in students who completed at least two years of the study, in May to June 2008. A pilot study including the reliability test was performed in 53 students; the main research group included 1361 students – 1053 boys and 308 girls. To reveal the importance of information communicated (Disman, 2006) the technique of qualitative research was also conclusively employed – several types of interviews.

A number of important findings were obtained in the study. In the determination of the satisfaction with the life, the university students admit the highest value in the indicator “satisfaction with friends and acquaintances”, further highly estimated indicators being the satisfaction with “the family life”, “the general health condition, “the success and respect of other people” and “the general quality of life”. The lowest level was assigned to the satisfaction with “the free time”.

In the determination of differences between boy and girl students of the Czech Technical Universities the authors obtained interesting findings. There was the largest difference in two indicators affecting one another: the satisfaction “with his/her partner” and “with his/her sexual life”, where the problem is most likely to be the fact that nearly a half of boys still have not initiated any partnership. In contrast, in girls, there was a lower satisfaction with “their body weight”, “with the body fitness” and “with the health condition”.

In a comparison of results of university students with a sample of the Czech Republic population, in most indicators, there were more positive values in university students. The largest differences in favour of university students were found in the satisfaction “with their friends and acquaintances”, “with the family life”, “with the success and respect recognized by other people” and in “the satisfaction with the body weight”. The sample of the Czech Republic population exerted higher values in the “satisfaction with the free time” and in the male category also in the “satisfaction with the partner” and in the satisfaction “with the sexual life”.

Key words: quality of life – satisfaction with life – students – technical university

Souhrn

Autoři provedli empirický výzkum za použití dotazníkového šetření. Výzkum proběhl u studentů vyšších ročníků, kteří měli za sebou nejméně 2 ročníky studia, a to v květnu a červnu 2008. Pilotní výzkum včetně testu reliability byl proveden na 53 studentech, hlavní výzkumný soubor tvořilo 1 361 studentů – 1 053 chlapců a 308 dívek. Abychom blíže odkryli význam podkládaný sdělovaným informacím (Disman, 2006), byla na závěr výzkumu ještě použita technika kvalitativního výzkumu – více typů rozhovorů.

Ve studii došlo k několika zajímavým zjištěním. Při zjišťování spokojenosti se životem vysokoškoláci přiznávají nejvyšší hodnotu u indikátoru „spokojenost se svými přáteli a známými“. Dalšími vysoce hodnocenými indikátory jsou spokojenost „s rodinným životem“, „s celkovým zdravotním stavem“, „s úspěchem a uznáním od ostatních“ a „s celkovou kvalitou života“. Na nejnižší příčce skončila spokojenost „s volným časem“.

Při zjišťování rozdílů mezi studenty a studentkami ČVUT autoři došli k několika pozoruhodným zjištěním. Největší rozdíl byl nalezen ve dvou vzájemně se ovlivňujících indikátorech, a to ve spokojenosti „se životním partnerem“ a „se sexuálním životem“, když podstatou problému je nejspíše zjištění, že skoro polovina chlapců ještě nenavázala partnerský vztah. Naopak u dívek byla zjištěna menší spokojenost „se svou hmotností“, „s tělesnou zdatností“ a „se zdravotním stavem“.

Při komparaci výsledků vysokoškolských studentů se souborem obyvatel ČR byly u většiny indikátorů nalezeny kladnější hodnoty u vysokoškoláků. Nejvyšší rozdíly ve prospěch vysokoškoláků byly nalezeny ve spokojenosti „se svými přáteli a známými“, „s rodinným životem“, „s úspěchem a uznáním od ostatních“ a ve „spokojenosti s tělesnou hmotností“. Soubor obyvatel ČR měl vyšší hodnoty ve „spokojenosti s volným časem“ a u mužské kategorie ještě ve „spokojenosti se svým životním partnerem“ a ve spokojenosti „se sexuálním životem“.

Klíčová slova: kvalita života – spokojenost se životem – studenti – technická univerzita

ÚVOD

V celém světě se zvyšuje podíl duševní práce, což přirozeně vede u většiny lidí ke snižování tělesného zatížení organismu a následně pak i ke snížení fyzické kondice. Tento sedavý způsob života často mívá pokračování i v době po zaměstnání, kdy by již měla být tato jednostranná zátěž kompenzována aktivním pohybem (Kukačka, 2009). V této souvislosti mluví Alvin Töffler (1992) o fenoménu nadměrné stimulace. K té dochází přinejmenším na třech různých úrovních: smyslové, poznávací a rozhodovací.

Podobně můžeme hovořit i o tendencích u vysokoškolské mládeže. Na vysokých školách technického typu je tento fakt ještě znásoben značným nárůstem počtu hodin strávených u počítače (Sak, 2000). Poslední výzkumy potvrzují pokles funkční zdatnosti VŠ populace (Štefániková a kol., 2003).

Do 1. ročníku studia na ČVUT nastupují mladí lidé přivyknuvší středoškolskému způsobu života. Na VŠ jsou pak postaveni před problém co nejrychleji zvládnout přechod na jiný způsob učení, ze kterého pramení i jiný způsob života. Asi u 60 % z nich se navíc jedná o změnu přechodného bydliště. Studium na VŠ je obdobím, kdy mladý člověk ukončuje nejdůležitější etapu svého vzdělávání, nachází svůj životní styl a vývojově se dotváří (Valjent, 2009).

Zákonitě dochází současně také ke změnám v kvalitě života vysokoškolských studentů. Zjistit, jak vysokoškoláci vnímají a pocítují jednotlivé faktory kvality života, bylo cílem této studie. Protože existuje podobná studie zkoumající kvalitu života obyvatel České republiky, naše data s touto studií porovnáme.

Teoretická východiska

Kvalita života je složitý a velmi široký pojem. Je těžko uchopitelný pro svou multidimenzionalitu a komplexnost. Dotýká se pochopení lidské existence, smyslu života a samotného bytí. Zahrnuje hledání klíčových faktorů bytí a sebepochopení. Zkoumá materiální, psychologické, sociální, duchovní a další podmínky pro zdravý a šťastný život člověka. Komplexní pohled na život postihuje jak vnější podmínky, tak i vnitřní rozměry člověka. Přístupy a způsoby zkoumání jsou velmi rozmanité. K hlavním a nejužívanějším patří zaprvé studium souhrnu dílčích komponent objektivně existujícího, skutečného stavu včetně subjektivní dimenze – spokojenosti s daným stavem. Druhým krajním způsobem je holistické zkoumání celku s vlastní strukturou a významem. Kvalita života je zkoumána ve smyslu celostního pojmu (Svobodová, 2009).

Potůček eviduje několik významných oblastí, které bezprostředně ovlivňují kvalitu a udržitelnost života. Jde o sociální soudržnost a sociální stát, trh práce a zaměstnanost, vzdělávání, strukturu populace, bydlení, rodinu, péči o zdraví, vnější a vnitřní bezpečnost, o životní prostředí a územní potenciály rozvoje. Ekonomika nabízí těmto oblastem jakýsi krevní oběh, napájí je zdroji – a sama závisí na jejich dobrém fungování. Kromě toho můžeme vymezit obecné podmínky usměrňující činnost lidí a institucí ve všech zmíněných oblastech. Jde o formování národní identity, ústavní a politický systém země, regulační působení trhu, státu a občanského sektoru ve vzájemných vztazích (Potůček, 2002).

V současné době existuje celá řada definic kvality života, ale zdá se, že žádná z nich není všeobecně akceptována. Mají však jedno společné, a to, že pojem „kvality života“ by měl obsahovat údaje o fyzickém, psychickém a sociálním stavu jedince (Slováček a kol., 2004).

Definice kvality života vychází z Maslowovy teorie potřeb. Maslow vypracoval stupňovité řazení potřeb, které v hierarchickém systému seřadil podle jejich naléhavosti pro člověka. Základní hierarchie je tvořena potřebami: fyziologickými, bezpečí a jistoty, sociálními (láska, přátelství, sounáležitost), uznání (ocenění, prestiž, kompetence), seberealizace (poznání, estetické potřeby). Vyšší potřeba se objevuje až po uspokojení nižších potřeb (Maslow, 1954).

Zcela jednoduše definuje kvalitu života nositel Nobelovy ceny za ekonomii Ámarta Sen, když ji vymezuje jako dostupnost možností, ze kterých si člověk může vybírat při naplňování svého života (Potůček, 2002). Světová zdravotnická organizace (WHO) pak definuje kvalitu života takto: „Kvalita života je to, jak člověk vnímá své postavení v životě v kontextu kultury,

ve které žije, a ve vztahu ke svým cílům, očekáváním, životnímu stylu a zájmům.“

Přesné, spolehlivé a teoreticky uspokojivé měření kvality života, na kterém by se shodla většina odborníků, zatím neexistuje. Je to způsobeno hlavně tím, že v sobě obsahuje dvě relativně samostatné složky – objektivní a subjektivní. Komplexně pojatou kvalitu života tedy neumíme měřit přímo. To však neznamená, že neexistují teoretické koncepty snažící se komplexně postihnout kvalitu života. Ke zřejmě nejnámějším a nejvíce citovaným patří model vyvinutý Centrem pro podporu zdraví při Univerzitě Toronto v Kanadě. Tento vícerozměrný model vychází z holistického pojetí kvality života a zahrnuje tři základní domény a devět dílčích domén. Skutečná kvalita života u konkrétního jedince je určena osobním významem jednotlivých domén a rozsahem, v jakém u něj dochází k jejich naplňování v reálném životě. Zdůrazňovány jsou možnosti, příležitosti a omezení, které každý člověk ve svém životě má a tyto jsou odrazem interakce mezi ním a prostředím (Svobodová, 2009).

Tabulka 1 Model kvality života Centra pro podporu zdraví Univerzity Toronto

BÝT (BEING) – osobní charakteristiky člověka	
Fyzické bytí	Zdraví, hygiena, výživa, pohyb, odívání, celkový vzhled
Psychologické bytí	Psychologické zdraví, vnímání, cítění, sebeúcta, sebekontrola
Spirituální bytí	Osobní hodnoty, přesvědčení, víra
PATŘÍT NĚKAM (BELONGING) – spojení s konkrétním prostředím	
Fyzické napojení	Domov, škola, pracoviště, sousedství, komunita
Sociální napojení	Rodina, přátelé, spolupracovníci, sousedé (užší napojení)
Komunitní napojení	Pracovní příležitosti, odpovídající finanční příjmy, zdravotní a sociální služby, vzdělávací, rekreační možnosti a příležitosti, společenské aktivity (širší napojení)
REALIZOVAT SE (BECOMING) – dosahování osobních cílů; naděje a aspirace	
Praktická realizace	Domácí aktivity, placená práce, školní a zájmové aktivity, péče o zdraví, sociální začleňování
Volnočasové realizace	Relaxační aktivity podporující redukci stresu
Růstová realizace	Aktivity podporující zachování a rozvoj znalostí a dovedností, adaptace na změny

Zdroj: The quality of life model, University Toronto, Canada: <http://www.utoronto.ca/qol/concepts.htm>

Také podle Mareše (2005) kvalita života vyjadřuje subjektivní hodnocení, které se odehrává v určitém kulturním, sociálním a environmentálním kontextu. Podle něj ale pojem „kvalita života“ není totožný s termíny „stav zdraví“, „životní spokojenost“, „psychický stav“ nebo „pohoda“.

I když tyto jmenované indikátory nejsou synonymem kvality života, je jejich vztah k pojmu bezprostřední a nepřehlédnutelný (Svatoš, Švarcová, 2006). Možná právě proto také někteří autoři zpracovávají stejnou problematiku „přes“ kategorii *lidského zdraví* (Křivohlavý, 2001; Payne a kol., 2005).

Pro subjektivní měření kvality života byla zkoncipována celá řada dotazníkových metod. Tou nejpoužívanější nejspíše bude „Satisfaction with Life Scale – SWLS“ (Diener, Emmons; 1984) a u nás pak také původní dílo týmu autorů H. Hnilicí, H. Hnilicové, H. Janečkové, E. Křížové, J. Payne a K. Schwarze (Hnilicová, 2004).

Podle vzoru práce Hnilicové (2004), s vědomím všech složitostí a nejasností týkajících se konceptu „kvalita života“, jsme v této studii kvalitu života VŠ studentů operacionalizovali jako *kognitivní ohodnocení jejich vlastního života*, které se týká spokojenosti života v jeho jednotlivých oblastech (vztahy, studium, přátelé, volný čas a jiné).

Ke zjištění intenzity spokojenosti se životem (kvality života) vysokoškolských studentů použijeme v našem výzkumu několik indikátorů ze jmenovaných standardizovaných dotazníkových metod, další indikátory doplníme podle naší úvahy vycházející z těchto vzorů.

METODIKA

Cílem této práce je:

- identifikovat intenzitu hlavních atributů kvality života studentů ČVUT;
- zjistit rozdíl mezi studenty a studentkami;
- porovnat naši studii se studií Hnilicové (2004).

Jako vhodný základ pro *model výzkumu* jsme ve své práci zvolili tzv. *smíšený typ výzkumu*, kde se určitým způsobem kombinují kvalitativní i kvantitativní postupy (Hendl, 2005). Do první etapy výzkumu jsme zahrnuli především všechny přípravné práce na vývoji dotazníku. Ten se stal na základě studia literatury směsí již existujícího nástroje (Hnilicová, 2004) a částí, kterou jsme podle vlastní úvahy navrhli sami. Koneč-

ným krokem bylo ujistění, aby studenti, jakožto cílová skupina výzkumu, všem otázkám bezpodmínečně rozuměli.

K tomu jsme využili kvalitativní techniky v podobě hloubkového a skupinového rozhovoru (Punch, 2008). Konečné otestování dotazníku jsme provedli pilotní studií na souboru 53 studentů. Tato skupina podstoupila také test reliability metodou opakovaného měření (Chráska, 2007; Řehák, 1998) s výsledkem hodnoty Spearmanova koeficientu mezi 0,54–0,96. Přesné znění všech otázek v dotazníku bylo ještě ve shodě s Lawshem (1975) dopracováno a odsouhlaseno na ústních konzultacích se třemi sociologickými experty.

Hlavní empirický výzkum byl proveden neinvazivním deskriptivním zjišťováním za použití kvantitativní diagnostické metody – dotazníkového šetření. Výzkum proběhl u studentů vyšších ročníků, kteří měli za sebou nejméně 2 ročníky studia, a to v květnu a červnu 2008.

Abychom blíže odhalili význam podkládaných sdělovaným informacím (Disman, 2006), použili jsem na závěr svého výzkumu ještě techniku kvalitativního výzkumu – více typů rozhovorů.

Hlavní výzkumný soubor tvořilo celkem 1 361 studentů. Z toho bylo 1 053 chlapců (77,4 %) a 308 dívek (22,6 %) ve věku 20–28 let. Pocházeli ze všech krajů České republiky včetně Slovenska (3,7 %) a zahraničí (0,4 %), když nejvíce samozřejmě z Prahy (28,3 %) a Středočeského kraje (15,9 %). Soubor nebyl vybrán na základě prostého výběru; je tedy *kvazireprezentativní* tj. reprezentuje základní soubor studentů vyšších ročníků ČVUT *v logickém, nikoli však ve statistickém slova smyslu* (Zich, 2004). Dostatečná velikost výběrového souboru nám dovoluje získané výsledky obezřetně zobecňovat na základní soubor – všechny studenty ČVUT (Blaikie, 2003; Hnilicová, 2004).

Při rozhovorech se studenty nám asistovalo celkem 32 studentů vyšších ročníků.

Při analýze kvantitativních dat jsme použili jako metody pro určení polohy a rozptýlení – průměr na škále (aritmetický průměr) a směrodatnou odchylku (Std.), neboť se v sociologických výzkumech běžně využívají (Sak, 2000, 2004; Zich, 2005) a také doporučují: „U škálování odpovědí můžeme vypočítat směrodatnou odchylku jako míru rozptýlenosti“ (Punch, 2008, s. 78). Vede nás k tomu fakt, že v dotazníku jsme vymezili na Likertově sedmibodové

škále kategorie, které jsou si zde navzájem rovnocenné co do síly výroku (Pecha, 2005). Analýza dat byla provedena pomocí statistického programového systému SPSS verze 14.0.

K určování rozdílů mezi studenty a studentkami v jednotlivých atributech jsme pro stanovení „věcné významnosti“ (Blahuš, 2000; Soukup, Rabušic, 2007) použili „mediánové kategorie“ obou souborů, což je kategorie, pro kterou kumulativní četnost je 0,5 nebo vyšší, když pro předchozí kategorii byla kumulativní četnost menší než 0,5. Tato charakteristika je tedy pro hodnocené proměnné střední hodnotou (Řezanková, 2007).

Hodnoty pro hodnocení věcné významnosti jsme si předem stanovili na základě tvrzení Zicha (2004, s. 80) takto:

Věcná významnost

Pod 5 % – nízká (sociologicky neprokazatelná)

5–9,9 % – střední (sociologicky prokazatelná)

Nad 10 % – výrazná

Ke komparaci s našimi daty byl použit výzkum Hnilicové (2004), když text otázek i metodologie měření byly skoro totožné. Tento výzkum byl proveden na souboru 1 080 respondentů ČR ve věku 16–86 let, kde muži tvořili 42 % a ženy 58 %. Vysokoškolsky vzdělaných lidí zde bylo 22,4 %.

Pro názornost připojujeme použitou otázku a možnosti výběru odpovědí:

Označte, prosím, pro každou z následujících oblastí stupeň Vaší spokojenosti, kterou jste prožíval/a v posledním roce. K posouzení použijte stupnici 1–7 s tímto vyjádřením:

1 – vůbec ne; 2 – převážně ne; 3 – spíše ne; 4 – nemohu se rozhodnout; 5 – spíše ano; 6 – převážně ano; 7 – určité ano (0 napište, jestliže nemáte rodinu a jestliže nemáte partnera).

Tabulka 2 Otázky a možnosti odpovědí

Jak jste spokojen:	0	1	2	3	4	5	6	7
Se svým vzhledem								
Se svou tělesnou hmotností								
atd. - “ -								

VÝSLEDKY A DISKUSE

A. Výsledky pilotní studie

Test-retest provedlo 53 studentů vyšších ročníků s opakováním po 1–2 týdnech, tak, aby se již snížil efekt zapamatování původních odpovědí

a ještě nedošlo ke změně zkoumaných konceptů (Malý, 2000).

Tabulka 3 Test-retest pilotní studie

Otázka č.	Spokojenost	Spearman k. k.
1	Se svým vzhledem	0,734
2	Se svou hmotností	0,773
3	S uznáním od ostatních	0,578
4	Se svým rodinným životem	0,821
5	Se svými přáteli	0,541
6	Se svým životním partnerem	0,962
7	Se svým sexuálním životem	0,862
8	Se svým studiem obecně	0,546
9	Se svými studijními výsledky	0,785
10	Se svou finanční situací	0,767
11	Se svou bytovou situací	0,854
12	Se svým volným časem	0,627
13	Se svým zdravotním stavem	0,705
14	Se svou tělesnou zdatností	0,809
15	Celkově se svým životem	0,570

Podle tzv. interpretace souvislostí podle korelačního koeficientu (De Vaus, 2002) prošli testem reliability všechny indikátory (otázky). Do kategorie interpretace souvislostí „podstatné až velmi silné“ (0,50–0,69) můžeme zařadit 5 atributů; do kategorie „velmi silné“ (0,70–0,89) pak celkem 9 atributů a do kategorie „téměř perfektní“ (0,90–0,99) pak jeden atribut.

B. Hlavní výzkum

Všechny výsledky zjištěné pomocí statistického programového systému SPSS verze 14.0 jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka 4 Průměrné hodnoty „spokojenosti života“ – srovnání studentů a studentek ČVUT

Spokojenost	Míry polohy				Pořadí	
	Muži		Ženy		Muži	Ženy
	Průměr	Std.	Průměr	Std.		
Se svými přáteli a známými	5,97	0,98	6,01	1,04	1.	1.
Se svým zdravotním stavem	5,59	1,30	5,29	1,40	2.	4.
S rodinným životem	5,41	1,55	5,38	1,66	3.	2.
S celkovou kvalitou života	5,20	1,26	5,16	1,25	4.	5.
S úspěchem a uznáním od ostatních	5,08	1,17	5,08	1,10	5.	6.
Se svou tělesnou hmotností	4,92	1,76	4,42	1,75	6.	13.
Se svou bytovou situací	4,87	1,70	4,75	1,78	7.	10.
Se svým vzhledem	4,83	1,34	4,69	1,42	8.	11.
Se svou tělesnou zdatností	4,75	1,52	4,28	1,57	9.	14.
Se svými studijními výsledky	4,65	1,60	5,01	1,39	10.	7.
Se svým studiem všeobecně	4,62	1,44	4,87	1,25	11.	8.
Se svou finanční situací	4,44	1,64	4,47	1,60	12.	12.
Se svým sexuálním životem	4,37	2,03	5,35	1,75	13.	3.
Se svým volným časem	4,34	1,70	3,99	1,83	14.	15.
Se svým životním partnerem	3,64	2,66	4,82	2,52	15.	9.

Tabulka 5 Věcná významnost rozdílů hodnot „spokojenosti života“ mezi studenty a studentkami ČVUT

Spokojenost	Muži		Ženy		V. V. (%)
	Průměr	Med. k.	Průměr	Med. k.	
Se svými přáteli a známými	5,97	67,2	6,01	64,1	3,1
Se svým zdravotním stavem	5,59	75,5	5,29	83,2	7,7
S rodinným životem	5,41	72,7	5,38	71,1	1,6
S celkovou kvalitou života	5,20	54,5	5,16	54,1	0,4
S úspěchem a uznáním od ostatních	5,08	63,2	5,08	65,0	1,8
Se svou tělesnou hmotností	4,92	55,9	4,42	69,5	13,6
Se svou bytovou situací	4,87	57,7	4,75	59,2	1,5
Se svým vzhledem	4,83	66,3	4,69	68,8	2,5
Se svou tělesnou zdatností	4,75	62,5	4,28	73,0	10,5
Se svými studijními výsledky	4,65	66,6	5,01	60,5	6,1
Se svým studiem všeobecně	4,62	71,9	4,87	68,3	3,6
Se svou finanční situací	4,44	71,1	4,47	71,9	0,8
Se svým sexuálním životem	4,37	63,2	5,35	40,5	22,7
Se svým volným časem	4,34	43,6	3,99	51,7	8,1
Se svým životním partnerem	3,64	53,3	4,82	33,0	20,3

Z předložených výsledků a výpočtů se dají vysledovat následující fakta, která jsou podepřena i rozhovory se studenty.

1. Fakta platící pro celý soubor vysokoškoláků:

a) Nejvíce jsou spokojeni se svými přáteli a známými, což odpovídá také výsledkům státnímu výzkumu Šťastnové (1999), která doslova charakterizovala životní období mladých lidí do 29 let jako období „nezávislého života s širším okruhem známých“. Z rozhovorů se studenty vyšších ročníků ale také vyplývá, že pevnost jejich přátelství se sice nemění, ale četnost jejich setkání se svými přáteli se snižuje. Dříve se navštěvovali více, teď již nemají tu potřebu. V prvním ročníku se chtěli scházet jako spolužáci ze střední školy každý měsíc, ale vydrželo to první 2–3 měsíce a postupně tomu byl učiněn konec. Kolektiv se postupně rozutíká; lidé se vzdalují. Organizovat setkání 4 přátel na jeden večer je již nyní těžší. Kolikrát si to rozmyslí; někdy jdou a někdy ne; raději se vyspí a získají nové síly. Je to také odrazem volného času. Nestíhají – ško-

la i práce jsou nyní více náročné na čas. Mají velkou tíživost – připravují se na dobré zaměstnání a tomu obětují i tyto vztahy. Někteří naopak vypovídají, že např. na magisterském studiu vznikají nové kruhy studentů. Pořádají se akce, začínají tím nové přátelské vztahy a získávají se noví přátelé, utužují se i nová přátelství.

b) Veliká spokojenost přetrvává také s rodinným životem. Z celkového souboru jen 7 studentů nemá rodinu; na druhé straně celkem 31,2 % studentů ohodnotilo svou spokojenost s rodinou číslem 6 – „převážně ano“ a 27,7 % studentů číslem 7 – „určitě ano“. I tak se ale četnost setkání v rodině snižuje. I ti bydlící v Praze s rodiči se vyjadřují, že se s rodiči vidí mnohem méně než dříve („skoro vůbec se s rodiči nevidím, neboť v době, kdy přijdu domů, oni již spí a naopak“). To samé u mimopražských. Nejdříve jezdili každý víkend, další rok 1× za 14 dní, teď je to již 1× za 3–4 neděle. Jde zde především o čas a také peníze. Vliv na to má i vytvoření partnerského vztahu. Na druhou stranu se mohou zkvalitňovat rodinné vztahy.

c) I když se četnost a čas návštěv snižují, jsou si vzácnější a více si toho řeknou („vidáme se

- s matkou méně, když se vidíme, nemáme čas se ani pohádat“).
- d) Někteří studenti se stále snaží udržet stejnou frekvenci návštěv rodiny – např. 3–4× za měsíc.
 - e) Většina z nich je prakticky spokojena i se svým zdravotním stavem. Pouze 0,8 % z nich není spokojeno vůbec, negativně hodnotí svůj zdravotní celkem 11,9 % studentů. To odpovídá i charakteristice tohoto období podle Provazníkové a kol. (2002): „I když je věk, ve kterém mladý člověk studuje na vysoké škole, charakterizován jako období s nejnižší nemocností a úmrtností, vysokoškolská studenti tvoří zvláštní skupinu populace, která se nachází ve zvýšeném riziku vzniku zdravotních problémů.“
 - f) Veliká spokojenost panuje také s úspěchem a uznáním od ostatních. Pouze 9,9 % studentů se ohodnotilo na třech negativních stupních, 15,6 % se nedovede rozhodnout a celkem 74,5 % se hodnotí třemi kladnými stupni. Studenti vypovídají, že rodina, kamarádi i okolí si jich nyní po absolvování několika ročníků VŠ více všimají, mají k nim jiný, kladnější vztah. Dívají se na ně jako na lidi, kteří již něco umí a v životě se neztratí, i kdyby již třeba školu nedokončili.
 - g) Převážně s těmito čtyřmi faktory souvisí i hodnocení celkové kvality života, která také vychází velice kladně. Zde pouze 10 studentů odpovědělo „vůbec ne“; na třech negativních stupních se ohodnotilo celkem 13,5 % studentů; nedovedlo se rozhodnout 6,6 % studentů a na kladných stupních zůstalo 79,9 % studentů.
 - h) Na jednom z posledních míst v hodnocení spokojenosti se životem skončil volný čas. Studenti jej hodnotí na průměrných hodnotách, čemuž obrazně odpovídá i skupina odpovídajících „vůbec ne“ se 7,2 % a jako protiklad skupina odpovídajících „určitě ano“ s 7,1 %.
 - i) Když má student vedle studia i práci, zákonitě volný čas klesá. Z výpovědí studentů se dá usoudit, že asi třetina studentů vyšších ročníků nepracuje. Další dvě třetiny studentů si nějakým způsobem přivydělávají nebo jsou i úplně soběstační. Ideální je prý ten systém (lépe to nejde), kdy si stáhnou 30 vyučovacích hodin do třídenního rozvrhu. Další dva pracovní dny pracují a školní záležitosti včetně

ně úkolů a příprav dodělávají o víkendu. Necelých 20 % z nich má něco jako poloviční úvazek. A když si ještě do toho všeho najdou přítele/přítelkyni, pak již nezbývá volný čas skoro na nic. Někdy zažívají až takové extrémny, že když cítí, že jsou strašně unaveni, řeknou si dost, všechno včetně školy hodí za hlavu a věnují ten čas i odpočinku a nějaké zábavné činnosti, např. výletu.

2. Fakta rozdílná vzhledem k pohlaví studentů (signifikantní rozdíly):

- a) Největší rozdíl mezi studenty a studentkami lze spatřit ve dvou faktorech vzájemně se ovlivňujících, a to ve spokojenosti se životním partnerem a se sexuálním životem (výrazná věcná významnost – rozdíl 20,3 %; resp. 22,7 %). Podstata problému nejspíše spadá do zjištěného faktu, že z chlapců ještě nenavázalo partnerský vztah 47,8 %, kdežto z dívek nenavázalo vztah již jen 26,4 %. Chlapci odpovídali takto: kromě 47,8 % bez vztahu jsou s partnerkou max. nespokojeni jen 2; negativními stupni se ohodnotilo 2,2 %; 3,4 % se nedovede rozhodnout a 46,7 % se ohodnotilo třemi kladnými stupni.
 - b) Děvčata pak odpovídala: kromě 26,4 % bez vztahu jsou s partnerem max. nespokojeni jen 2; negativními stupni hodnotí svou spokojenost 4 %; 2,6 % se nedovede rozhodnout a 67 % se ohodnotilo třemi kladnými stupni.
- Rozhovory na toto téma jsme se studenty nenavázali.
- c) Věcná významnost také poukázala na rozdíly ve 3 faktorech, které mají spolu určitou souvislost. Jedná se o spokojenost se svou hmotností (výrazná věcná významnost 13,6 %); spokojenost se svou tělesnou zdatností (výrazná věcná významnost 10,5 %) a spokojenost se zdravotním stavem (střední věcná významnost 7,7 %). Výsledky všech faktorů mluví v neprospěch děvčat. Potvrdila se věcná významnost četností pohybových aktivit ve prospěch chlapců, což může být základním faktorem při hledání příčin těchto rozdílů. Je nutno zde ovšem připomenout i obecně známé biologické rozdílnosti mezi oběma pohlavími, které hrají v neprospěch děvčat zvláště v tomto věku.

- d) Rozdíl byl potvrzen také ve spokojenosti se svým volným časem (střední věcná významnost 8,1 %) v neprospěch děvčat. Lze se jen domnívat, že určitou roli zde hraje vyšší četnost trávení času s přítelem a také typická ženská pečlivost, která přiměje děvčata k pocitu, že nemají dostatek času na splnění všech potřebných úkolů.
- e) Posledním zjištěným rozdílem je spokojenost se studijními výsledky (střední věcná významnost 6,1 %), kde opět děvčata vyhrávají. Signifikantně se potvrdil i rozdíl

v prospěchu mezi chlapci a děvčaty, takže je možno konstatovat, že tento pocit mají děvčata oprávněně.

C. Komparace dvou studií

Všechna důležitá data lze sledovat v následující tabulce. Na rozdíly mezi oběma soubory je nahlíženo z pohledu studentů ČVUT.

Tabulka 6 Srovnání „spokojenosti života“ studentů ČVUT s obyvateli ČR

Spokojenost	Průměry na škále			Průměry na škále		
	Muži	Studenti	Rozdíl	Ženy	Studentky	Rozdíl
Se svými přáteli a známými	5,48	5,97	0,49	5,55	6,01	0,46
S rodinným životem	5,14	5,41	0,27	5,14	5,38	0,24
S úspěchem a uznáním od ostatních	4,69	5,08	0,39	4,70	5,08	0,38
Se svou tělesnou hmotností	4,40	4,92	0,52	4,09	4,42	0,33
Se svou bytovou situací	4,89	4,87	-0,02	4,87	4,75	-0,12
Se svým vzhledem	4,73	4,83	0,10	4,41	4,69	0,28
Se svým studiem – prací*	4,81	4,62	-0,19	4,84	4,87	0,03
Se svým sexuálním životem	4,97	4,37	-0,60	4,64	5,35	0,71
Se svým volným časem	4,68	4,34	-0,34	4,72	3,99	-0,73
Se svým životním partnerem	5,43	3,64	-1,79	4,71	4,82	0,11
S celkovou kvalitou života	5,16	5,20	0,04	4,97	5,16	0,19

* I když porovnávaný faktor není u obou dvou souborů totožný, lze uvažovat, že pro studenty VŠ je studium prací.

Z předložených výsledků a výpočtů se dají vysledovat následující fakta:

1) Porovnání mužů a studentů VŠ

Zřetelné kladné rozdíly

Jestliže chápeme studenty VŠ jako budoucí „elitu národa“, jsou z tohoto pohledu zjištěné rozdíly zcela logické. Největší rozdíl jsme zjistili ve spokojenosti se svou tělesnou hmotností (+0,52). Ta je dána především věkem studentů,

určitě v průměru nižším, než měl soubor mužů ve studii Hnilicové a také určitě vyšší četností pohybových aktivit vysokoškoláků.

Jak již bylo konstatováno dříve, také spokojenost s přáteli a známými je pro věk vysokoškoláků zcela typická (rozdíl +0,49). Podobně jsme již také dříve charakterizovali spokojenost s úspěchem a uznáním od ostatních (rozdíl +0,39). Menší, ale ještě zcela zřetelný rozdíl můžeme nalézt ve spokojenosti s rodinným

životem (+0,27). Dá se předpokládat, že procento vysokoškoláků žijících ve spokojených a plných rodinách bude také vyšší než u průměrné populace.

Podobné hodnoty

Podobné hodnoty u obou souborů jsme zaznamenali ve čtyřech faktorech, a to ve spokojenosti s bytovou situací (-0,02); se svým vzhledem (+0,10); se svým studiem či prací (-0,19) a s celkovou kvalitou života (+0,04). Nutno zde poznamenat, že nejméně v hodnotě spokojenosti s celkovou kvalitou života by se dal předpokládat vyšší výsledek studentů VŠ.

Zřetelné záporné rozdíly

Největší rozdíl lze najít ve spokojenosti se svým životním partnerem (-1,79). Jak již bylo poznamenáno na jiném místě, hlavní příčina bude v tom, že skoro polovina vysokoškoláků ještě nemá partnera. Do jisté míry se dá polemizovat i se zatím vědecky neověřeným faktem, že studenti technické univerzity budou mít s navazováním partnerských vztahů určité problémy. S tím souvisí i spokojenost se sexuálním životem (-0,60).

Trochu z jiného soudku je logické zjištění o rozdílu ve spokojenosti s volným časem (-0,34).

Na to má velký vliv určitá zaměstnanost studentů VŠ, která když se spojí s povinnostmi ve škole, zapříčiňuje nedostatek času pro volnočasové aktivity.

2) Porovnání žen a studentek VŠ

Zřetelné kladné rozdíly

Opět zde můžeme konstatovat, že tyto rozdíly jsou víceméně očekávané a logické. V porovnání s muži a studenty je jich více, což vede k mínění, že studentky ČVUT jsou trochu výjimečné. Vyplyvá to možná i ze spojení „žena – technická univerzita“, což je samo o sobě hodno většího zřetele.

Největší rozdíl byl shledán ve spokojenosti se sexuálním životem (+0,71); se spokojeností s přáteli a známými (+0,46); s úspěchem a uznáním od ostatních (+0,38); se svou tělesnou hmotností (+0,33) a s rodinným životem (+0,24). Důvody těchto rozdílů jsou stejné či podobné jako u studentů, důvody vyšších hodnot u sexu si hledat netroufneme. Navíc se našel rozdíl i ve spokojenosti se svým vzhledem

(+0,28), což lze opět připočítat na vrub nižšímu věku studentek.

Podobné hodnoty

Podobné hodnoty u obou souborů jsme zaznamenali ve čtyřech faktorech, a to ve spokojenosti s celkovou kvalitou života (+0,19); se svým životním partnerem (+0,11); se svým studiem či prací (+0,03) a se svou bytovou situací (-0,12). Možná bychom mohli očekávat vyšší rozdíly ve prospěch studentek ve spokojenosti se svým partnerem i s celkovou kvalitou života; další dvě hodnoty jsou plně očekávané.

Zřetelné záporné rozdíly

Rozdíl ve spokojenosti s volným časem (-0,73) je také očekávatelný, i když jeho velikost je na pováženou. Zde se u studentek spojuje několik faktorů: přání být úspěšnou studentkou, pracovní poměr vedle studia, partnerský vztah, a navíc myšlenka „co všechno bych ještě měla stihnout udělat“.

ZÁVĚR

Ve studii došlo k několika zajímavým zjištěním. Při zjišťování spokojenosti se životem vysokoškoláci přiznávají nejvyšší hodnotu v indikátoru „spokojenost se svými přáteli a známými“. Dalšími vysoce hodnocenými faktory jsou „spokojenost s rodinným životem“, „s celkovým zdravotním stavem“, s „úspěchem a uznáním od ostatních“ a s „celkovou kvalitou života“. Na nejnižší příčce skončila „spokojenost s volným časem“.

Při zjišťování rozdílu mezi studenty a studentkami ČVUT jsme došli k několika pozoruhodným zjištěním. Největší rozdíl byl nalezen ve dvou vzájemně se ovlivňujících faktorech, a to ve spokojenosti se životním partnerem a se sexuálním životem, když podstatou problému je zjištění, že skoro polovina chlapců ještě nenavázala partnerský vztah. Naopak u dívek byla zjištěna menší spokojenost se svou hmotností, tělesnou zdatností a zdravotním stavem.

Při komparaci výsledků dvou studií byly u většiny dimenzí nalezeny kladnější hodnoty u vysokoškoláků. Nejvyšší rozdíly ve prospěch vysokoškoláků byly nalezeny ve spokojenosti se „svými přáteli a známými“, „s rodinným životem“, s „úspěchem a uznáním od ostatních“ a ve spokojenosti „s tělesnou hmotností“. Soubor obyvatel ČR měl vyšší hodnoty ve spokojenosti „s volným časem“ a u mužské kategorie

ještě ve spokojenosti „se svým životním partnerem“ a ve spokojenosti „se sexuálním životem“.

Je otázkou, do jaké míry lze zjištěné údaje brát jen jako typické pro studenty technických oborů, či je možno je více zobecnovat na české vysokoškoláky. Podobné studie totiž zatím nebyly (alespoň podle našeho výsledku hledání) na jiných vysokých školách provedeny.

* *Výstup vznikl za podpory Specifického výzkumu 2010-261601*

LITERATURA

BLAHUŠ, P.: Statistická významnost proti vědecké průkaznosti výsledků výzkumů. *Česká kinantropologie*, 2000, 4 (2), 53–71.

BLAIKIE, N.: *Analyzing Quantitative Data*. London: Sage. 2003.

BOGDAN, R., TAYLOR, J.: *Introduction to Qualitative Research Methods*. New York: John Wiley & Sons. 1975.

DE VAUS: *Surveys in social research*. London: Routledge. 2002.

DIENER, E., EMMONS, R. A.: The independence of positive and negative affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1984, 47, 1105–1117.

DISMAN, M.: *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha, Karolinum. 2006.

HENDL, J.: *Přehled statistických metod*. Praha: Portál. 2004.

HNILICOVÁ, H.: Dopad společenských změn po roce 1989 na kvalitu života lidí v ČR. In Hnilicová, H. (eds.):

Kvalita života – Sborník příspěvků z konference konané 25. 10. 2004 v Třeboni.

CHRÁSKA, M.: *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing. 2007.

KŘIVOHLAVÝ (2009) chybí!!!

KUKAČKA, V.: *Zdravý životní styl*. České Budějovice: Jihočeská univerzita. 2009.

LAWSHE, CH.: A quantitative approach to content validity. *Personel Psychology*, 1975, 28, 563–575.

LOFFLAND, J., LOFFLAND, L.: *Analyzing Social Setting*. Wadsworth. 1984.

MALÝ, M.: Dotazníky o kvalitě života. *Robust*. 2000, s. 176–183.

Retrieved June 14, 2009 from http://www.statspol.cz/robust/2000_maly_00.pdf

MAREŠ, J.: Kvalita života a její proměny v čase u téhož jedince. *Čs. psychologie*, 2005, 44 (1), 20–34.

MASLOW, A. H.: *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row, 1954.

PAYNE, J. a kol.: *Kvalita života a zdraví*. Praha: Triton, 2005.

PECHA, O.: K teorii postojů v kinantropologii. *Česká kinantropologie*, 2005, 9 (2), 61–75.

POTŮČEK, M.: „Velká hra o budoucnost.“ *Lidové noviny*, 23. 3. 2002.

PROVAZNÍKOVÁ, H. a kol.: Determinanty zdraví vysokoškolských studentů. *Vita nostra revue*, 2002, 2, 69–75.

PUNCH, K. F.: *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál. 2008.

ŘEHÁK, J.: Quality of Data I. – Classical Model of Measuring Reliability and its Practical Application. *Sociologický časopis*, 1998, 34 (1), 51–60.

ŘEZANKOVÁ, H.: *Analýza dat z dotazníkových šetření*. Příbram: PBTisk. 2007.

SAK, P.: *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000.

SAK, P.: (2004) chybí!!!

*Zdeněk Valjent, Libor Flemlr
Zdenek.Valjent@seznam.cz*